

PSIHOPROFILAXIA NEUROTIZĂRII COPILULUI ÎN FAMILIE PRIN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR PARENTALE

**NACAI LILIA, asistent universitar,
GUȚU NATALIA, asistent universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *The research reflects the theoretical and applicative investigation of parental competencies - as a means of psycho prophylaxis of child neurotisation in the family. It is interesting to note the experimental study of the level of development of parental competencies, such as the structure of the formative program focused on the development of parental skills, especially on disciplinary competencies.*

Key words: *parental competence, family, disciplinary competence.*

În toate societățile și în toate timpurile sistemul familial a deținut și deține rolul principal al formării și socializării copilului, reprezentând cadrul fundamental în interiorul caruia sunt satisfacute nevoile sale psihologice și sociale și implinite etapele întregului său ciclu de creștere și dezvoltare. Sistemul familial este primul intermediar cu societatea și tot el constituie matricea care îi imprima primele și cele mai importante trăsături caracteriale și morale. El exercită cele mai persistente influențe în viața copilului, oferindu-i acestuia protecție, afecțiune și modele adecvate de socializare și integrare socială.

Întreaga acțiune de modelare a personalității copilului constituie o opera educativă de anvergură, care antrenează toate direcțiile creșterii și dezvoltării sale: fizică, psihică, afectivă, morală și socială. În această acțiune rolul părinților are o importanță deosebită, deoarece nici un copil nu poate fi dirijat și educat decât într-o ambianță caracterizată de afectivitate și dragoste.

Interesul sporit de-a lungul anilor al cercetătorilor orientat spre a determina impactul familiei în formarea personalității copilului este actual și în prezent. În acest

sens, numărul, natura, problemele, fenomenele investigate teoretic și experimental de variați autori sunt semnificative.

Prezintă interes pentru cercetarea noastră investigațiile experimentale, privind relația dintre i parentale, greșelile în educație, atitudinea părintelui față de copil, climatul psihologic din familie și nevrozele infantile realizate de Захаров А. И., Гарбузов В. И., reflecțiile științifice cu privire la aspecte ce țin de relația părinți-copii, descrise din unghiul unor tablouri psihocomportamentale de M. Boroș, B. Spock, C. Ciofu, la mijloacele educative utilizate și la efectele acestora asupra dezvoltării copiilor Allport, U. Șchiopu, L. Schlessinger, studiile cu referire la stiluri parentale, atitudini parentale, competențe parentale elucidate de Maria Nicoleta Turlic, Diana Baumrind, Glăveanu, M.S.

Захаров А. И., Гарбузов В. И. in rezultatul investigațiilor științifice au identificat factorii determinanți a nevrozelor infantile specificând rolul personalității părinților, relațiile și climatul psihologic în familie, stilurile parentale, greșelile în educație precum și sistema de relații părinte-copil, atitudinea părinților față de copil.

Simona Maria Glăveanu în studiul relației parinte-copil pune în valoare competențele parentale, menționând că părinții se raportează la solicitările multiple ale interacțiunii cu copiii în funcție de nivelul de dezvoltare a acestora, tot competențele parentale fiind un factor deosebit de important în ceea ce privește capacitatea acestora de a-și asuma rolul de educatori ai copilului, de a rezolva dezirabil un conflict, de a ajuta copilul să găsească raportul optim între valori, atitudini și comportamente. [5; p.46]

Competența parentală astăzi prezintă domeniu de interes pentru psihologi, cadre didactice, asistenți sociali. Cercetările actuale nu prezintă o opinie unanimă vis-à-vis de competențele parentale. Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să identificăm următoarele definiții ale competenței parentale:

- Cunoștințe, priceperi, deprinderi și modalități de realizare a activității pedagogice. (Н.Ф. Талызина, Р.К. Шакуров);
- caracteristică integrativă care determină aptitudinea, capacitatea de a rezolva probleme tipice aparute în situații pedagogice reale prin utilizarea cunoștințelor, experienței, valorilor. (А.П. Тряпицына);
- Capacitatea de a crea condiții în care copiii se simt în siguranță, primind suportul necesar din parte adulților în procesul de dezvoltare. (Кормушина Н.Г.);
- Posedarea de către părinți a cunoștințelor, abilităților, experiențelor în educarea copiilor. (Мизина М.М.);
- Capacitatea părinților de a organiza viața familială, social-pedagogică orientată spre formarea și dezvoltarea la copil a deprinderilor sociale, abilităților sociale, inteligenței sociale prin abordarea competentă a situațiilor. (Е.В. Руденский)
- Condiția esențială a relaționării favorabile în relația părinte-copil care presupune integrarea unor aspecte importante a experienței personale a părintelui: cognitive, afective, sensoriale, psihomotrice, spirituale, comunicative, ludice, reflexive.[10, p.8]

Competența parentală reprezintă un sistem de cunoștințe, priceperi, capacități, deprinderi și abilități susținute de trăsături de personalitate specifice și care îi permit părintelui să îndeplinească cu succes responsabilitățile parentale, să prevină și să depășească situațiile de criză în favoarea dezvoltării copilului și, astfel, să atingă obiectivele activităților educative. [6, p.88]

Rezultatele investigațiilor științifice realizate de P.V. Овчарова, Н.Г. Кормушина, Н.И. Мизина, М.О. Емихина reflectă următoarele componente a competențelor parentale: cognitiv, afectiv și comportamental.

Е.П. Арнаутова, Т.В. Бахутапвили, О.С. Нестерова, М.А. Орлова С.С. Пилюкова, В.В. Селина prezintă în structura competențelor parentale următoarele componente: motivațional, de personalitate, cognitiv, organizatoric, constructiv, comunicativ, emoțional, valoric, reflexiv.

Analizând și sintetizând abordările existente a componentelor competenței parentale В.И. Рерке, И.Ю. Танькова, О.С. Балалайкина le rezumă la trei componente: motivațională, cognitivă, comunicativă.[10, p.11]

Tabelul 1. Componentele competenței parentale după В.И. Рерке, И.Ю. Танькова, О.С. Балалайкина

Componenetele competenței parentale	Indicatorii competenței parentale
Motivațională	Orientarea părintelui spre educare cu succes a copilului, trebuința de autorealizare ca părinte și autodezvoltare în acest plan; autoapreciere adecvată ca părinte; deschidere către schimbare; tendința de a cunoaște și înțelege motivele comportamentului copilului, de a-i susține interesele, empatie, reflexie, autocontrol; dorința de a dezvolta copilul în conformitate cu aptitudinile acestuia; tendința de a se autoperfectiona în domeniul educației copiilor.
Cognitivă	Abilitatea de a cunoaște particularitățile de vîrstă a copiilor, particularitățile psihologice: activitate primordială, neoformațiuni, crize, legități în dezvoltarea psihică; stiluri de educație și impactul lor asupra personalității.
Comunicativă	Abilitatea de a dezvolta interesul copiilor față de diverse activități; a stimula independența copiilor, de a stabili și menține relațiile cu copilul; de a comunica conform particularităților de vîrstă; stabilirea relațiilor favorabile și de încredere.

Prezintă interes pentru studiul nostru opiniile științifice privind factorii ai competenței parentale prezentate de Simona Maria Glăveanu, cu scopul de a avea o imagine cât mai autentică asupra relaționării părinți-copii în societatea actuală, elaborează „*model factorial al competenței parentale*”. Factorii ai competenței parentale:

1. factorul „*cunoaștere*” – vizează abilitatea părintelui de a cunoaște, în funcție de etapele de vîrstă ale copilului, nivelul de dezvoltare; pe baza acestuia de a-și explica reacțiile copilului; de a înțelege nevoile copilului și a formula răspunsuri adecvate acestora;
2. factorul „*disciplinare*” – reflectă abilitatea părintelui de a comunica asertiv, gestionarea adecvată a regimului de recompensă și pedeapsă permițând, totodată, dezvoltarea tuturor potențialităților unei personalități armonioase;
3. factorul „*managementul timpului*” – relevă, pe de-o parte, abilitatea părintelui de a determina calitatea și cantitatea timpului petrecut cu propriul copil și, pe de altă parte, capacitatea sa de a coordona/dirija timpul copilului, de a crea contexte care să contribuie la stimularea gândirii critice și creatoare și la dezvoltarea simțului estetic și, de asemenea, care să susțină inserția socială a copilului;
4. factorul „*suport afectiv*” – implică abilitatea părintelui de a cunoaște și a utiliza modalități eficiente atât de prevenire, cât și de coping al stresului din familie; presupune gestionarea situațiilor tensionale și oferirea unui suport afectiv ce ajută copilul în a-și gestiona emoțiile negative;
5. factorul „*managementul crizelor*” – reflectă abilitatea părintelui de a fi un bun leader, de a găsi soluții la problemele copilului împreună cu acesta, astfel depășind situațiile critice de natură educațională sau personală și determinând dezvoltarea

gândirii critice și raționale a copilului, precum și perseverența în rezolvarea de probleme (Glăveanu, 2009). [4, p.89]

Simona Maria Glăveanu concluzionează, că părintele competent este acela care dispune de aptitudini parentale ca și componente instrumental-operaționale ale personalității părinților ce favorizează creșterea eficienței influențelor exercitate în relațiile cu copiii (Bettlheim, 1987, *apud* Mitrofan, 1991; Benito, 2003) și care reușește să răspundă adecvat nevoilor copilului sau să dezvolte nu obediența, ci respectul individualității și autonomia de la vârstele cele mai fragede.[4, p.88]

Scopul cercetării de a studia nivelul dezvoltării competențelor parentale

Ipotezele cercetării:

1. Există diferențe privind nivelul de dezvoltare a competențelor parentale, în special pe dimensiunea disciplinare.
2. Elaborarea și implementarea unui program de dezvoltare a competențelor parentale axat pe dimensiunea disciplinare, care va preîntâmpina nevrotizarea copilului în familie

Lotul experimental de subiecți. În cercetarea noastră am investigat 50 părinți a elevilor claselor a 4-a, din mun. Bălți. Am acordat o atenție specială supravegherii acestora, pentru a se evita situația contaminării răspunsurilor prin influență reciprocă.

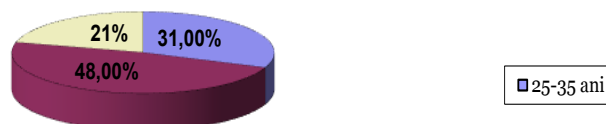


Figura 1: Repartizarea procentuală a lotului experimental de subiecți

Pentru colectarea datelor au fost utilizate următoarele instrumente :

1. **Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.), după S. Glăveanu**

Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P) care presupune 81 de itemi distribuiți în următoarele cinci dimensiuni:

- cunoaștere;
- suport afectiv și managementul stresului;
- disciplinare;
- managementul timpului;
- managementul crizelor.

Scalarea itemilor s-a realizat prin atribuirea de numere de la 1 la 5, iar părinților li s-a cerut să precizeze măsura în care îi caracterizează conduitele listate (1 – în foarte mică măsură, 2 – în mică măsură, 3 – în măsură moderată, 4 – în mare măsură, 5 – în foarte mare măsură), scorul final distribuindu-se între 81 și 405.

Tabelul 1: Rezultatele obținute de respondenți la Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)

Subiecții experimentali	Nivelul competenței parentale			Total subiecți
	Redus	Mediu	Ridicat	
Părinți	20% (10/50)	46,6% (24/50)	33,3% (16/50)	50

Rezultatele obținute de respondenți la **Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)** au arătat că: **33,3%** respondenți (sau 16 părinți din 50) au prezentat scoruri ridicate, ceea ce corespunde unui nivel înalt al dezvoltării competențelor parentale; **46,6%** respondenți (sau 24 părinți din 50) au prezentat un nivel mediu al dezvoltării competențelor parentale; pe când **20%** respondenți (sau 10 părinți din 50) au prezentat un nivel redus al dezvoltării.

Luând în calcul stadiile vieții familiale și particularitățile acestora, am investigat dacă există diferențe în privința competenței parentale între părinții de vârste diferite. În acest scop am calculat mediile scorurilor obținute de respondenți la **Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)**, pe categorii de vârstă. În urma analizei rezultatelor (prezentate în tabelul nr.2, Figura 2) observăm că media cea mai ridicată la scorul competenței parentale (m=308,11;) este obținută de părinții cu vârsta între 36 și 39 de ani și de cei cu vârsta între 40-45 de ani (m=275,34 217,28), aceștia au fost urmați de părinții cu vârsta între 25 și 35 de ani (m=217,28).

Tabelul 2: Relația competența parentală și vârsta

Vârsta	Competența parentală
	Media scorurilor
25-35 ani	217,28
36-39 ani	308,11
40-45 ani	275,34

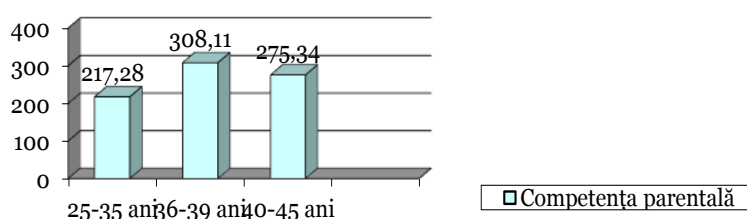


Figura 2: Media obținută la Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)

Obținerea celui mai ridicat scor la competența parentală de către părinții cu vârsta între 36 și 39 de ani era de așteptat, ținând cont de particularitățile specifice, ale acestei perioade de vârstă – trăirea unei stabilizări familiale și a unei recunoașteri profesionale, manifestarea deplină a trăsăturilor personalității mature precum atașamentul pentru viața de familie, toleranța la frustrare, autocontrolul și centrarea pe problemă. Scorul relativ scăzut la competența parentală al părinților din categoria de vârstă 40-45 de ani poate fi explicat prin traversarea crizei vârstei mijlocii, însă poate fi asociat și cu efortul pentru eficiența profesională și extinderea responsabilităților precum și diverse alte probleme de viață.

Rezultatele cantitative obținute privind competența parentală ale părinților cu vârsta între 25 și 35 de ani poate fi explicat de o serie de caracteristici ale perioadei de vârstă: în această perioadă predomină un înalt nivel energetic și de adaptare, gândirea profundă, sistematică și manifestarea personalității mature, în același timp pot apărea la o serie de dificultăți legate de găsirea și menținerea unui loc de muncă, de valorificarea potențialităților sau de suprasolicitarea profesională – situații ce pot influența în sens negativ cantitatea și calitatea timpului petrecut cu copilul.

Prezintă interes pentru cercetarea noastră, rezultate cantitative obținute de respondenți în raport cu dimensiunile prezentate în **Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)** (prezentate în Figura 3): cunoaștere, suport afectiv și managementul stresului, disciplinare, managementul timpului, managementul crizelor.

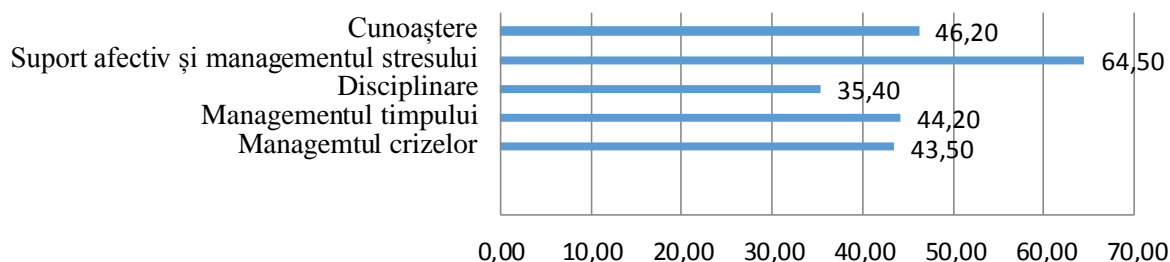


Figura 3: Indicii cantitativi (media) obținuți de respondenți la itimii Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)

Indicii cantitativi obținuți de respondenți denotă dificultăți întâlnite de aceștia privind exercitarea rolului de părinte, în special, disciplinarea pozitivă a copilului - abilitatea părintelui de a comunica asertiv și eficient (utilizând mijloace adaptate etapei de vârstă și dezvoltare a copilului vederea dirijării optime a procesului de învățare a regulilor sociale și a normelor morale; implică gestionarea adecvată (în conformitate cu natura, frecvența și intensitatea conduitelor copilului) a regimului de recompensă și pedeapsă, permițând, totodată, dezvoltarea tuturor potențialităților unei personalități armonioase.

Atestăm carențe și la itimii ce țin de managementul timpului, managementul crizelor, rezultatele fiind explicate inclusive și prin prisma particularităților de vârstă a părinților, implicarea lor intensă în activitatea profesională, rolurile realizate de aceștia.

Indicii cantitative obținuți de subiecții experimentale la componenta Disciplinare, ne-a permis să realizăm o analiză mai detaliată a itimilor dimensiunii Disciplinare, reparizându-i după cum urmează:

- metode educative, itimii 3, 5, 16, 18, 21, 24, 27;
- gestionarea adecvată (în conformitate cu natura, frecvența și intensitatea conduitelor copilului) a regimului de recompensă și pedeapsă, itimii 7, 8, 13, 14, 17, 26, 45;
- abilitatea părintelui de a comunica asertiv și eficient, itimii 2, 23, 28, 42, 46.

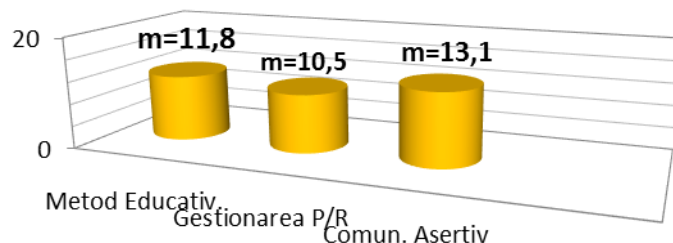


Figura 4: Indicii cantitativi (media) obținuți de respondenți la itimii Metode educative, Gestionarea pedepselor/recompenselor, Comunicarea asertivă a dimensiunii Disciplinare

Din Figura 4, observăm că respondenții se confruntă cu dificultăți în special ce țin de gestionarea pedepselor și recompenselor, metodele educative administrate în raport cu copiii, ținând cont de particularitățile de vârstă, astfel încât să permită dezvoltarea tuturor potențialităților unei personalități armonioase, și comunicarea eficientă în relația părinte- copil ce presupune utilizarea mesajelor nonviolente, asertive, empatic.

Concluzii:

Rezultatele cercetării ne-au permis să concluzionăm că:

- Nivelul jos de dezvoltare a Competențelor parentale corelează cu scorul redus la dimensiunii Disciplinare, ceea ce ne permite să deducem despre utilizarea de către respondenți a unor tehnici ineficiente de disciplinare, a metodelor distructive în educarea copiilor, abordarea lor neținând cont de particularitățile de vârstă, să atestăm prezența carențelor la capitolul comunicare eficientă în relația părinte-copil.

- Subiecților care au avut scoruri reduse la **Chestionarul de investigare a competenței parentale (C.C.P.)** li s-a propus să fie incluși într-un program de dezvoltare a competențelor parentale, pentru a investiga cea de-a doua parte a ipotezei cercetării (Elaborarea și implementarea unui program de dezvoltare a competențelor parentale axat pe dimensiunea disciplinare, prin care putem preîntâmpina nevrotizarea copilului în familie)
- Amplul program are drept scop de a *dezvolta competența parentală a respondenților, în general, și dimensiunea Disciplinare, în particular.* **Obiectivele programului: favorizarea autocunoașterii și intercunoașterii prin comunicare;** dezvoltarea abilităților de comunicare asertivă; identificarea modului în care emoțiile personale influențează relaționarea cu ceilalți; înțelegerea principiile ascultării active; folosirea feedback-ului prin „Eu”- mesaje; **dezvoltarea abilităților de gestionare a pedepselor/recompenselor.**
- Menționăm, totuși, faptul că acest gen de constatări nu poate fi aplicat la un mod general și exhaustiv, Competența aprentală, fiind influențată de existența altor factori: aspirațiile părinților, genul de cultură, nivelul de maturitate emoțională, ș.a.
- Ceea ce am obținut este o imagine a nivelului dezvoltării competențelor parentale, la un anumit moment dat și într-un anumit cadru specific, restrâns, suficient pentru a atrage atenția și a constitui un punct de pornire pentru investigații mai aprofundate.

Referințe bibliografice:

1. BOROȘ, M., *Părinți și copii*, Baia-Mare: Editura Gutinul, 1992.
2. BOTIȘ, A., TĂRĂU, A., *Disciplinarea pozitivă sau cum să disciplinezi fără să rănești*, Cluj-Napoca: Editura A.S.C.R., 2004.
3. CIOFU, C., *Interacțiunea părinți-copii*, București: Editura Amaltea, 2004.
4. GLĂVEANU, Simona Maria. Modele parentale relevate în tablouri familiale- abordare nanometrică. În: *Revista de psihologie*, 2011, nr. 1, p. 86–98.
5. GLĂVEANU, Simona Maria. Rezistența la stres – resursă a competenței parentale. În: *Revista de psihologie*, 2012, nr. 1, p. 45–56.
6. GLĂVEANU, Simona Maria. *Competența parentală. Model de conceptualizare și diagnoză (Parental Competence Questionnaire)*, București: Editura Universitară, 2012, 329 p.
7. SCHLESSINGER, L., *Greșelile părinților îi pot distruge pe copii: nu faceți copii dacă nu intenționați să-i creșteți*, București: Editura Curtea Veche, 2004.
8. SPOCK, B., *Despre arta de a fi părinte*, București: Editura Image, 2000
9. STAMATE, Dorina. Stilurile educative ale familiilor contemporane. În: *Revista de studii psihologice Universitatea Hyperion București*, 2016, nr.3, p. 144-154
10. Родительская компетентность как средство профилактики зависимых форм поведения в старшем дошкольном и подростковом возрасте: учеб.-метод. пособие/ состав. В.И. Перке, И.Ю. Танькова, О.С. Балалайкина. – Иркутск: Изд-во «Репроцентр А-1», 2017. – 100 с.